

Date: 23rd September-2025

MAXSUS TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGIK YONDASHUVLARNING AHAMIYATI

Samigova Komila Abduraufvna

Annotatsiya. Mazkur maqolada maxsus ta'lim (defektologiya) tizimida psixologik yondashuvlarning ahamiyati yoritilgan. Bolalarda nutq, eshitish, ko'rish va aqliy rivojlanishdagi cheklovlarni korreksiyalashda psixologik-pedagogik hamkorlikning zarurligi asoslab berilgan. Psixologik nazariya va metodlarning defektologiya amaliyotida qo'llanilishi, shuningdek, o'quvchilarda individual rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: psixologiya, defektologiya, maxsus ta'lim, rivojlanish cheklovlari, korreksion-pedagogik faoliyat, psixokorreksiya, reabilitatsiya.

Psixologiya va defektologiya fanlari o'zaro chambarchas bog'liqdir. Psixologiya shaxsning umumiy ruhiy rivojlanish qonuniyatlarini o'rgansa, defektologiya rivojlanishida turli xil cheklovlarga ega bo'lgan bolalarni o'qitish va tarbiyalash masalalarini hal qiladi. Shu boisdan maxsus ta'lim tizimida psixologik yondashuvlar muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish bo'yicha ko'plab davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda psixologlar va defektologlarning hamkorlikdagi faoliyati nogironligi bo'lgan bolalarning ijtimoiy moslashuvi, ta'lim va tarbiya jarayonidagi muvaffaqiyati uchun zarur shart-sharoit yaratadi.

1. Psixologiya va defektologiyaning o'zaro aloqasi

Defektologiya bolaning nuqsonini faqat tashxislash va o'qitish bilan chegaralanmaydi. Har bir defekt (masalan, eshitish yoki ko'rishdagi cheklov) bolaning umumiy psixik rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois psixologik yondashuv:

- bolaning individual rivojlanish dinamikasini o'rganadi;
- uning hissiy holati va motivatsiyasini hisobga oladi;
- o'quv faoliyatiga moslashtirish mexanizmlarini ishlab chiqadi.

2. Maxsus ta'limda psixologik metodlarning o'rni

Defektologik faoliyatda qo'llaniladigan psixologik metodlar quyidagilardan iborat:

• **Psixodiagnostika:** bolaning intellektual darajasi, diqqat, xotira va emotsional rivojlanishini baholash. Masalan, Wechsler testi yoki Ravenning progressiv matritsalarini.

• **Psixokorreksiya:** diqqat, xotira va tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar, o'yinlar.

• **Psixoterapiya elementlari:** qo'rquv, uyatchanlik, muloqotdagi qiyinchiliklarni kamaytirish.

• **Art-terapiya va musiqiy terapiya:** maxsus ehtiyojli bolalarda hissiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash.

3. Inklyuziv ta'limda psixolog-defektolog hamkorligi

Date: 23rd September-2025

Bugungi kunda inklyuziv ta'lim konsepsiyasi asosida sog'lom bolalar bilan rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar birgalikda ta'lim olmoqda. Bu jarayonda:

- psixolog bolaning emotsional-irodaviy sohasini qo'llab-quvvatlaydi;
- defektolog esa maxsus o'quv dasturlari orqali uning bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi;

- ota-onalar bilan muntazam psixologik maslahat ishlari olib boriladi.

4. Psixologik yondashuvlarning samaradorligi

Psixologik yondashuvlar defektologik amaliyotda quyidagi natijalarni beradi:

- bolalarning ta'lim jarayoniga jalb qilinishi yengillashadi;
- nutq, idrok va tafakkurdagi ijobiy dinamikaga erishiladi;
- ijtimoiy moslashuv darajasi ortadi;
- ota-onalarning bola bilan muloqoti yaxshilanadi.

Xulosa. Psixologiya va defektologiyaning o'zaro hamkorligi maxsus ta'lim tizimida o'ta muhim ahamiyatga ega. Psixologik yondashuvlar defektologik korreksion faoliyatni boyitadi, bolalarning shaxsiy imkoniyatlarini ochib berishga yordam beradi. Shuningdek, bu integratsiya maxsus ehtiyojli bolalarning jamiyatda o'z o'rnini topishi va ijtimoiy moslashuviga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Davletshin M.G. **Psixologiya asoslari.** – Toshkent: Universitet, 2010.
2. G'oziev E.G'. **Umumiy psixologiya.** – Toshkent: Universitet, 2002.
3. Karimova V.M. **Korreksion psixologiya.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Vygotskiy L.S. **Defektologiya asoslari.** – Moskva, 1991.
5. Levitov N.D. **Psixologiya detey s narusheniyami razvitiya.** – Moskva, 1985.
6. Umarov O'. **Amaliy psixologiya va diagnostika.** – Toshkent: Fan, 2019.
7. www.ziyonet.uz
8. www.apa.org
9. www.sciencedirect.com

